

I S S N 1 3 9 2 - 7 3 7 X

Archivum Lithuanicum 22

KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO
VILNIAUS UNIVERSITETAS
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

ARCHIVUM *Lithuanicum* 22

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
VILNIUS 2020

Redaktorių kolegija / Editorial Board:

PROF. HABIL. DR. *Giedrius Subačius* (filologija / philology),
(vyriausiasis redaktorius / editor),

UNIVERSITY OF ILLINOIS AT CHICAGO,
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Birutė Triškaitė* (filologija / philology),
(vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja / associate editor),

LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

HABIL. DR. *Ona Aleknavičienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

PROF. HABIL. DR. *Roma Bončkutė* (filologija / philology),
KLAIPĖDOS UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Pietro U. Dini* (kalbotyra / linguistics),
UNIVERSITÀ DI PISA

PROF. HABIL. DR. *Jolanta Gelumbeckaitė* (kalbotyra / linguistics),
JOHANN WOLFGANG GOETHE-UNIVERSITÄT FRANKFURT AM MAIN

DR. *Reda Griškaitė* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DOC. DR. *Birutė Kabašinskaitė* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Bronius Maskuliūnas* (filologija / philology),
ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS

PROF. DR. *Jurgis Pakerys* (filologija / philology),
VILNIAUS UNIVERSITETAS

PROF. HABIL. DR. *Rūta Petrauskaitė* (filologija / philology),
VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS, KAUNAS

HABIL. DR. *Christiane Schiller* (kalbotyra / linguistics),
HUMBOLDT-UNIVERSITÄT ZU BERLIN

PROF. DR. *William R. Schmalstieg* (kalbotyra / linguistics),
PENNSYLVANIA STATE UNIVERSITY, UNIVERSITY COLLEGE

HABIL. DR. *Darius Staliūnas* (istorija / history),
LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Mindaugas Šinkūnas* (kalbotyra / linguistics),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

DR. *Aurelija Tamošiūnaitė* (filologija / philology),
JOHANNES GUTENBERG-UNIVERSITÄT MAINZ

DR. *Jurgita Venckienė* (filologija / philology),
LIETUVIŲ KALBOS INSTITUTAS, VILNIUS

Turinys (Contents)

Straipsniai (Articles)

Mindaugas Šinkūnas

Jono Kristijono Dicelijaus lietuviška 1690 metų dedikacija ○ 9

Birutė Triškaitė

Jono Berento giesmyno *Iš naujo pėrweizdėtos ir pagėrintos Giesmė-Knygos* ir maldyno *Maldė-Knygėlos* antrasis leidimas (1735): nežinotas egzempliorius Prahoje ○ 33

Ona Aleknavičienė

Lietuvių tarmių samprata Povilo Frydricho Ruigio gramatikoje *Anfangsgründe einer Littauischen Grammatick* (1747): centras ir periferija ○ 83

Giedrius Subačius

Simono Daukanto Patarlių ortografijos lūžis Sankt Peterburge (~1838–1841) ○ 131

Roma Bončkutė

Simono Daukanto *BUDA Senowęs-Lėtuwiū Kalnienū ir Zámajtiū* (1845) šaltiniai ○ 217

Viktorija Šeina

Adamo Mickiewicziaus įsavinimas tarpukario Lietuvos mokykloje: Mykolo Biržiškos indėlis ○ 249

Reda Griškaitė

Jašiūnų dvaras kaip Lietuvos istorijos rašymo erdvė ○ 277

Veronika Girininkaitė

Lietuvių draugijų veiklos atspindžiai Vytauto Civińskiego (1887–1910) *Dienoraštyje* ○ 329

Recenzijos (Reviews)

Dalia Jakulytė

Recenzuojama: Birutė Kabašinskaitė, *XVI–XVIII amžiaus lietuviškų kalvinistų giesmynų kalba: redagavimo istorija*, 2019 ○ 357

Ona Aleknavičienė

Recenzuojama: Inga Strungytė-Liugienė (sud., par.), *Moderniųjų iniciatyvų ir tradicijos dialogas: surinkimininkų judėjimas Prūsijos Lietuvoje*. Straipsnių rinkinys, 2019 ○ 363

Paweł Brudzyński

Review of: Gina Kavaliūnaitė (ed.), *Samuelio Boguslavo Chylinskio Biblija 2. Naujasis Testamentas Viešpaties mūsų Jėzaus Kristaus, lietuvių kalba duotas Samuelio Boguslavo Chylinskio. Lietuviško vertimo rankraščio faksimilė = Biblia Lithuanica Samueli Boguslai Chylinski 2. Novum Testamentum Domini Nostri Jesu Christi Lithvanicà Linguà donatum a Samuele Boguslao Chylinski. Manuscripti Lithuanici imagines digitales*, 2019 o 377

Vilma Žaltauskaitė

Recenzuojama: Olga Mastianica-Stankevič, Jurgita Venckienė (par.), Mečislovas Davainis-Silvestraitis, *Dienoraštis 1904–1912. Bibliotheca Archivi Lithuanici* 11, 2020 o 387

Darius Staliūnas

Recenzuojama: Eligijus Raila, *Lietuvystės Mozė. Jono Basanavičiaus gyvenimo ir ligos istorija*, 2019 o 393

Diskusijos, apžvalgos, pastabos (Discussions, Surveys, Notes)

Clemente Dedela

Spaudėjo gyvenimas ir lietuviškosios raidės <è> ir <Ë> Čikagoje o 403

Jurgita Venckienė

Mokslinis seminaras „*Sekant dvasią kalbos*“.
Kalbininkui Jonui Jablonskiui – 160 metų o 415

Dalia Jakulytė

Klaipėdos universitetas

Recenzuojama:

Birutė Kabašinskaitė,
XVI–XVIII amžiaus lietuviškų
kalvinistų giesmynų kalba:
redagavimo istorija

Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla,
2019, 240 p. ISBN 978-609-07-0357-1

Birutės Kabašinskaitės monografija skirta viduriniojo, Kėdainių krašto, rašomosios kalbos varianto formavimosi istorijai. Nors šio rašomosios kalbos varianto tyrinėjimų yra nemažai, didžioji dalis jų skirta Mikalojaus Daukšos kalbos analizei, o kalvinistų leidinių – Merkelio Petkevičiaus katekizmo, Jokūbo Morkūno *Postilės*, *Knygos Nobažnystės* ir kitų – tyrimai dar tik įsibėgėja.

Kėdainių krašto leidinių kalbos formavimuisi įtakos turėjo keletas veiksnių. Pirmiausia, tai dviejų tarpusavyje konkuruojančių religinių konfesijų – katalikų ir reformatų – leidiniai. Be to, reformatų leidiniai daugiausia buvo ne vieno autoriaus, o kolektyviniai darbai. Skiriasi ir pats tekstų pobūdis: vieni – originalūs tekstai arba laisvi vertimai (pvz., pamokslai, maldos), kiti – griežtai reglamentuoti vertimai (pvz., evangelijos), tretii – redaguoti ankstesni vertimai ar originalūs kūriniai. Ypač šiuo požiūriu nevienalyčiai yra giesmynai. Todėl jų kalbos analizė atskleidžia ne tiek šnekamosios kalbos, tarmės ypatybes, kiek autorių ir redaktorių pastangas sunorminti, sudaryti vieną rašomosios kalbos sistemą. Kabašinskaitės monografijoje apžvelgiama keturių kalvinistų giesmynų redagavimo istorija, t. y. iš ankstesnių giesmynų perimtų psalmių ir giesmių taisymai, siekiant nustatyti bendriausias rašomosios kalbos norminimo tendencijas.

Trumpoje pratarmėje apžvelgiami ankstesni filologiniai giesmynų tyrimai – išvardijami filologai, vienu ar kitu aspektu tyrę giesmynus, paminėti viduriniojo rašomo-

sios kalbos varianto tyrėjai, kurių tyrimų rezultatais pasinaudota analizuojant giesmių taisymus ar keliant hipotezes.

Įvadas skirtas kalvinistų giesmynų specifikai. Jame išvardijamos skiriamosios viduriniojo rašomosios kalbos varianto ortografijos, fonetikos ypatybės, aptariama kalvinistų giesmynų sandara, skirtumai nuo protestantų giesmynų.

Kiekvienas tyrimo skyrius pradedamas aptariamojo giesmyno psalmių ir giesmių, jų šaltinių apžvalga ir peržiūros giesmės, kitų tyrėjų nurodomos kaip perimtos iš ankstesnių giesmynų. Čia autorė daugiausia remiasi Dainoros Pociūtės darbais¹, patikslindama, kiek vienu ar kitu tekstu buvo pasinaudota. Tada suregistruojami visi perimtų psalmių ir giesmių rašybos, fonetikos, morfologijos, sintaksės taisymai, palyginama su viso leidinio kalbos ypatybėmis, apibendrinama ir keliamos hipotezės dėl vienokių ar kitokių keitimų nulėmusių priežasčių. Tik vieno nagrinėjamo leidinio, Petkevičiaus katekizmo, autorystė nekelia abejonių, jis yra parengtas vieno autoriaus, kitų trijų leidinių aptarimas užbaigiamas hipotezių dėl galimų rengėjų ir redaktorių patikrinimu.

Analizė pradedama nuo Petkevičiaus katekizmo (toliau – *PK*), kuriame išspausdinta 41 psalmė ir 56 giesmės. Ypač išsamiai tiriamas Kėdainių 1653 m. *Knygos Nobažnystės* giesmynas (toliau – *KNG*¹). Kiti du giesmynai – kontrafakcinis *Knygos Nobažnystės* leidimas (toliau – *KNG*²) ir 1781 m. kancionalas (toliau – *Kanc1781*) – tai iš esmės pakartotiniai *KNG*¹ leidimai, tad čia korekcijos akivaizdžiausios.

Apžvelgusi *PK* giesmių šaltinius ir palyginusi su Mažvydo katekizmu ir giesmynu bei jų šaltiniais, autorė nustato, kad tik trys giesmės perimtos iš Mažvydo darbų. Šių trijų giesmių rašybos ir kalbos taisymų analizė parodė, kad jose pakeisti visi su autoriaus rašomosios kalbos variantu nesutampantys vakarinio varianto kalbos dalykai; daroma išvada, kad Mažvydo kalba autoriui buvo suvokiama, bet labai sveti- ma, perimtų tekstų poveikio Petkevičiaus katekizmo rašybai, kalbai nebuvo. Tiesa, paties *PK* kalbos ir rašybos aprašo autorė nepateikia, nurodydama, kad remiasi Zigmo Zinkevičiaus² tyrimais.

*KNG*¹ publikuota 101 psalmė, iš jų 22 psalmės yra susijusios su *PK* – 10 jų yra perimtos, kitur pasinaudota viena ar kita *PK* eilute. Iš 158 giesmių 33 perimtos iš *PK* – šešios iš jų yra perimtos be didesnių pataisymų, kitos arba gerokai redaguotos ar net iš esmės perdirtos, išverstos iš naujo. Rengiant giesmių tekstus buvo naudojama ir Saliamono Mozerkos Slavočinskio giesmynu (toliau – *SG*), bet tarsi stengiantis, kad jokių akivaizdžių panašumų neliktų. Autorė kruopščiai suregistruoja visus atvejus, kur *KNG*¹ tekstas yra artimesnis *SG* nei šaltiniui, ir nustato, kad tiesioginė *SG* tekstų įtaka buvo labai nežymi. Tolesnis tyrimas – itin smulki rašybos, fo-

¹ Pociūtė 2001; Pociūtė 2005; Pociūtė 2006.

² Zinkevičius 1970; Zinkevičius 1971.

netikos, morfologijos ir kitų taisyčių analizė. Aptariami priebalsių [č, š, s', dž, j] žymėjimo taisyčiai, grafemos <ń> vartojimas, dvibalsių [ai, ei, ui, au] rašyba ir t. t. Iš fonetinių taisyčių autorės pastebėti galūninio *o, e* tipo vokalizmo po [l], redukuoto [ai] ir kiti taisyčiai. Morfologijos taisyčių skyriuje aptariami kai kurių netipiškų daiktavardžių kamienų taisyčiai, kai kurios vardažodžių (daiktavardžių ir įvardžių) linksnių formos. Veiksmažodžių paradigmoje pastebima tariamosios nuosakos keitimų, liepiamosios nuosakos ir kitų pavienių formų taisyčių. Po atskirą skyrių skirta leksikos, sintaksės, stilistikos redagavimui. Pastebėtina, kad nemažai taisyčių nėra nuoseklūs, bet šiokių tokių dėsningumą autorė išvelgia.

Skyriuje „Jaugelio Telegos ir kitų rengėjų indėlis. Taisyčių klodai“ autorė atkreipia dėmesį, kad *KNG*¹ yra ne vieno autoriaus darbas. Ištyrusi Jaugelio Telegos parašytą dedikaciją, ji atsargiai spėja, kad Telega galėjęs būti giesmyno rengėjas, bet ne redaktorius. Mat, dedikacijoje žodis *svietas* parašytas su <ś>, o iš *PK* perimtose giesmėse tokiose formose [s'] paprastai taisomas į <ł>. Autorė randa ir daugiau rašybos skirtubių dedikacijoje ir registre ir kelia hipotezę, kad šios *KNG*¹ dalys parengtos vėliausiai ir skirtumai rodo paties Telegos bandytus taikyti rašybos principus.

Skyriuje „Paskutinis tekstas: klaidų atitaisyčiai“ peržiūrėjusi pateiktų taisyčių vietų nesutapimus, autorė bando išvelgti pirminio tekstų varianto pėdsakus ir net rekonstruoti skirtingų *KNG*¹ taisyčių klodus.

Spėjamai 1684 metais išleisto kontrafakcinio *Knygos Nobažnystės* leidimo giesmyne (*KNG*²) pakartotos visos *KNG*¹ psalmės ir giesmės, tik gale dar pridėtos dvi naujos giesmės. Intensyviau taisytos giesmės tik pirmuosiuose 100 puslapių. Dauguma taisyčių – bandymai atsisakyti pirmojo leidimo rašybos nenuoseklumų. Bet vienas keitimas gana įdomus: rašmuo <i> keičiamas į <y>. Ankstesnių tyrėjų nuomone, taip bandyta žymėti [i] trumpumą ar nekirčiuoto skiemens [i]. Bet autorė iškelia naują hipotezę – *KNG*² redaktoriai grafema <y> bandė žymėti mažesnę prieš juos esančio priebalsio minkštumą. Dažniausia <y> rašomas po priebalsių [t, p, d, v, s, m, r, n]. Tokią hipotezę grindžia ir balsio [e] rašyba – po šių priebalsių jis dažniausiai žymimas <e>, o po labiau suminkštėjusių [k, g, š, ž, č] – <ia>.

Manoma, kad kontrafakcinį leidimą parengė Samuelis Bitneris su Samueliu Lipskiu. Skyriuje „*KNG*² rengėjai ir ryšys su Bitnerio *Naujuoju Testamentu* (1701)“ bandoma išvelgti, ar *KNG*² taisyčiai galėjo būti sąlygoti paraleliai atliekamo Naujojo Testamento vertimo. Nors ryškesnių paralelių autorė ir neįžvelgia, bet daro atsargią prielaidą, kad kai kurie taisyčiai galėję būti Bitnerio perkelti iš rengiamo vertimo.

1781 metų kancionalas parengtas *KNG*² pagrindu, pridėdant 8 naujus psalmių vertimus ir 50 giesmių. Čia jau atlikta nemažai ortografijos taisyčių, supaprastinimų, keletas fonetikos, morfologijos, leksikos ir sintaksės keitimų – visi jie autorės

aptariamais atskiruose poskyriuose. Paskui apžvelgiama naujųjų tekstų kalba, rašybos ypatybės. Analizė užbaigiama hipotezės, kad *Kanc1781* rengėjas buvo Mykolas Cerauskas, patikrinimu. Apžvelgusi neabejotinai šio autoriaus parengtų tekstų kalbos ypatybes, autorė atmeta galimybę, kad jis galėjęs būti ir *Kanc1781* rengėjas.

Visos ortografijos ir kalbos redagavimo tendencijos apibendrintos paskutiniame monografijos skyriuje. Čia dar kartą atkreipiamas dėmesys, kad daugiausia išsiskyrė *KN¹* taisymai, autorės nuomone, dėl to, kad keitimus galėjo daryti skirtingi asmenys arba keitėsi pagrindinio rengėjo, Telegos, nuostatos.

Tiesa, svarstymus apie *KN¹* autorystę ar redagavimą gerokai praturtintų palyginimas su kitų *KN¹* dalių kalbos bruožais, autorystės tyrimais. Sprendžiant iš pateikto literatūros sąrašo, autorė su daugeliu jų yra susipažinusi, bet darbe prozinės *KN¹* dalys paminėtos tik keletą kartų – aptariant Kristaus vardo rašybą (p. 77), fonetinius *e* tipo vokalizmo po *l* variantus (p. 83) ir skolinių *evangelija* ir *angelas* rašymą su <j> (pvz., *Ewanjelios*, *Anelay*) giesmyno dedikacijoje ir registre (pastaruoju atveju tik paminima, kad „*KNM¹* tiek *anjet-*, tiek *ewanjel-* pasitaikė labai retai ir tik kelis kartus, *SE¹ ewanjel-* vartota veikalo pabaigoje, nuo 233 puslapio, [...] pabaigoje dukart pasitaikė ir *anjet-*“ [p. 120]). Iš kur paimti tokie duomenys, nenurodoma. Ir panaudoti jie tik minčiai apie naują <j> raidės diegimą pagrįsti. Nors svarstoma apie *KN¹* autorystę, – ar Telega buvo rengėjas, ar pats ir redagavo, – visiškai neužsimenama apie kitų dalių autorystę ir galimai tuos pačius redaktorius. Tik labai įdėmiai skaitant visą tekstą, galima rasti užuominų, kad vienas giesmyno peržiūrėtojų galėjęs būti Samuelis Minvydas (p. 83, 102), bet remiamasi daugiausia Pociūtės ir Dalios Jakulytės³ darbais, niekur nenurodomas Antano Jakulio⁴ tyrimas. Galbūt autorė tikslingai vengė lyginimo su proziniais *KN¹* ir *KN²* tekstais, susikoncentruodama tik į psalmių ir giesmių tekstų analizę, bet tada sunku paaiškinti, kodėl gana dažnai minimos Daukšos ir Morkūno postilės – su jomis lyginama ne tik *KN¹*, *KN²*, bet ir *Kanc1781* rašybos ir kalbos bruožai.

Antra vertus, autorės kruopščiai atliktas didžiulis darbas ir jos surinkta medžiaga tikrai pasitarnaus tolesniems ir gilesniems ir pačios *KN¹*, ir kitų šio rašomosios kalbos varianto tekstų tyrimams. Labai patogiu tai, kad visi rašybos ir kalbos bruožai tyrimo skyriuose suklasifikuoti pagal kalbos lygmenis – galima, pavyzdžiui, nesunkiai atsekti, kaip kito minkštojo [s'] (<ś>, <f>), dvibalsių [au] (<aw>, <au>), [ai, ei] (<ai>, <ei>, <ay>, <ey>) ir kt. rašyba; kaip ir kuriuose tekstuose balsių [e, i] rašyboje atsispindėjo prieš juos esančių priebalsių minkštumas; kada nustotos vartoti tariamosios nuosakos formos su priesaga *-b-*; kaip kito požiūris į skolinių vartoseną ir pan. Galima sakyti, kad čia pateiktas panoraminis Kėdainių krašto rašomosios kalbos formavimo ir norminimo vaizdas, kurį toliau kaip mozaiką galima pildyti smulkesniais atskirų šaltinių tyrimais.

3 Pociūtė 2004; Jakulytė 2016.

4 Jakulis 1982.

Literatūra:

- DP – [Mikalojus Daukša,] *Poftilla CATHOLICKA. Tái eft: Išguldimas Ewangeliu kiekvienos Nėdelos ir švėtetės per wiffús metús.* Per Kúniga MIKALOIV DAVKSZ{A}Kanoníka Médniku / iš lėkiško pergúldita [...] W Wilniui / Drukárnioi Akadėmios SOCIETATIS IESV, A. D. 1599.
- JAKULIS, ANTANAS, 1982: „Sumos Evangelijų ir ‘Maldų Krikščioniškų’ autorystės klausimu“, *Blt* 18(2), 173–178.
- JAKULYTĖ, DALIA, 2016: *Knygos nobažnystės autorystės ir vardažodžio kaitybos tyrimas reliacinės duomenų bazės pagrindu*, daktaro disertacija, Klaipėdos universitetas.
- Kanc1781 – KANCYONOŁAS *tey eafť: KNIGOS PSOLMU Ir GIESMIU Dwafifsku* [...] *O dabar ifš nauia fu Priedu nekuriu GIESMIU IR MAŁDU peardrukawotos.* Karalaucziuja Prufu, Iščpauftos pas Karališka Knyg=Drukoru G. L. Hartunga, Meatu Pona MDCCLXXXI.
- KN¹ – *KNIGA Nobazniftes Krikščionifzkos* / [...] KIEDAYNISE, DRVKAWOIA, IOCHIMAS IVR-GIS RHETAS, Meatu Poná, 1653.
- KN² – *KNIGA Nobazniftes Krikščionifzkos* [...] *O dabar antra karta perdrukawota* [...]. KIEDAYNISE, DRVKAWOIA, JOACHIMAS IVRGIS RHETAS, Meatu Poná, 1653 [kontrafakcinis leidimas: Karaliaučius, 1684?].
- KNG¹ – [Steponas Jaugelis Telega,] pirmoji KN¹ knyga, giedamųjų tekstų rinkinys, be antraštinio lapo.
- KNG² – [Steponas Jaugelis Telega,] pirmoji KN² knyga, giedamųjų tekstų rinkinys, be antraštinio lapo.
- KNM¹ – [Samuelis Minvydas, Jonas Božimovskis,] *MALDOS KRIKSCIONISZKOS, Wifokiam meatuy ir reykalamis bendriems prigulinėcios* [...] KIEDAYNISE, SPAUDE, JOCHIMAS JURGIS RHETAS, Meatu Poná, 1653 (trečioji KN¹ knyga).
- MP – [Jokūbas Morkūnas?,] *Poftilla LIETVWISZKA* [...] WILNIVY / Per Iokuba Morkuna / Metuofe Diewa / 1600.
- PK – [Merkelis Petkevičius,] *Polski z Litewskim Ketchifm Albo Krotkie w iedno mieyfce zebrane* [...] Nakładem Iego Mści Páná Málcherá Pietkiewiczža / Pifaržá Ŗiemfciego Wilefkiego. W Wilnie / Drukował Stánisław Wierzeyfki / Roku 1598.
- POCIŪTĖ, DAINORA, 2001: „Knygos Nobažnystės giesmių šaltiniai ir kalvinistinio pamaldumo slinkty: nuo tikėjimo tikro prie tobulo“, *Knyga Nobažnystės krikščioniškos (1653) – XVII a. Lietuvos kultūros paminklas*, Kėdainiai: Kėdainių krašto muziejus, 41–54.
- POCIŪTĖ, DAINORA, 2004: „Lietuviškos bažnyčios knyga“, *Knyga nobažnystės krikščioniškos 1653*, Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, XIII–LXV.
- POCIŪTĖ, DAINORA, 2005: „Psalmės Lietuvos didžiosios kunigaikštystės giesmynuose. XVI amžius: nuo Nesvyžiaus Katekizmo iki lietuviškųjų Merkelio Petkevičiaus vertimų“, *Literatūra* 47(1), 29–43.
- POCIŪTĖ, DAINORA, 2006: „Jano Kochanowskio tekstai lietuviškuose XVI–XVII a. LDK reformatų giesmynuose“, *Senoji Lietuvos literatūra* 22, 119–141.

SE¹ – [Samuelis Minvydas, Jonas Božimovskis,] *SUMMA, Abá Trumpas ifzguldimas EWANGELIV SZWENTU [...] KIEDAYNISE, DRVKAWOIA, IOCHIMAS IURGIS RHETAS*, Meatu Poná, 1653 (antroji KN¹ knyga).

SG – [Saliamonas Mozerka Slavočinskis] *GIESMES TIKIEIMVY KATHOLICKAM PRIDIARANCIAS [...] Auctore SALOMONE MOZERKA SLAWOCZYNSKI [...]. VILNÆ*, Typis Academicis Societatis IESV, Anno Dni 1646.

ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1970: „M. Petkevičiaus katekizmo (1598 m.) tarmė“, *Blt* 6(2), 227–243.

ZINKEVIČIUS, ZIGMAS, 1971: „M. Petkevičiaus katekizmo (1598 m.) tarmė“, *Blt* 7(1), 67–86.

DALIA JAKULYTĖ

Gauta 2020 m. rugpjūčio 20 d.

Filologijos katedra

Klaipėdos universitetas

Salomėjos Neries g. 5

LT-92227 Klaipėda, Lietuva

el. p.: dalia.jakulyte@ku.lt